

**КАКВО ТРЯБВА ДА
ЗНАЕМ ПРИ
РАЗВОД**

Адвокат Ирина Константинова

ВЪВЕДЕНИЕ

Ако сте взели решение да прекратите брака си чрез развод има неща, които е добре да знаете във връзка със самата процедура по развод, с правните последици от прекратяването на брака, за последиците свързани с децата и имуществото на съпрузите, както и други аспекти, засегнати в настоящата книга.

Разводът може да постави много социални, психологически и икономически въпроси пред съпрузите, но настоящото изложение има за цел да представи проблемите, които биха могли да възникнат при развод от правна страна.

Следва да се има предвид, че проблемите, засегнати в настоящата книга не са изчерпателно изброени. Житейските ситуации биха могли да породят правни въпроси, свързани с развода, които не са засегнати в настоящата книга, тъй като многообразието на житейските ситуации е неизчерпаемо. Тук са засегнати най-често срещани въпроси, които могат да възникнат при прекратяване на брака поради развод. Не трябва да смятате обаче, че всички разгледани въпроси ще се случат при Вашия развод.

Освен това, четейки книгата, трябва да имате предвид, че написаното в нея не е правна консултация по Вашия случай, а всеки случай е специфичен и се характеризира с особености от правен характер, които трябва да бъдат взети под внимание при всеки казус, поради което моят съвет е, независимо от прочетеното в книгата, в интернет пространството и изобщо навсякъде, където бихте могли да намерите информация, свързана с развода, да потърсите правна помощ при развод като се обърнете към юрист, който е специалист по бракоразводни дела и който да Ви консултира именно по Вашия случай, а и да Ви представлява в

бракоразводен процес, тъй като по-този начин вашите интереси биха били защитени в най-голяма степен.

По закон има два начина, по които можете да се разведете. Единият е по реда на взаимното съгласие, а другият - по исков ред. Към кой от вариантите да пристъпите зависи преди всичко от отношенията Ви със съпруга/ съпругата.

Разводът по взаимно съгласие като цяло е процедура, при която развод се постига по-бързо и се правят по-малко разходи в производството, а освен това страните запазват и отношенията си в по-голяма степен. Предпоставка да се разведете по реда на взаимното съгласие е да постигнете споразумение относно основни последици от прекратяването на брака, както и да се явите на заседание по делото и да потвърдите съгласието си развод, което съгласие трябва да е сериозно и непоколебимо.

В случай, че не можете да постигнете споразумение относно правните последици от прекратяването на брака и /или пък някой от съпрузите няма възможност или е съмнително, че ще се яви на заседанието за развод по взаимно съгласие, но желаете да се разведете, тогава остава открита възможността да предявите иск за развод.

По - долу са разгледани специфичните особености при водене на дела за развод по взаимно съгласие и дела по исков ред.

Ако сте взели решение да се развеждате, това може да стане по два начина.

Първият начин е по реда на взаимното съгласие, а вторият - по исков ред.

СЪДЪРЖАНИЕ:

ВЪВЕДЕНИЕ.....	1
РАЗВОД ПО ВЗАИМНО СЪГЛАСИЕ.....	4
ВРЪЧВАНЕ НА ИСКОВАТА МОЛБА.....	15
СПОРОВЕ ЗА РОДИТЕЛСКИ ПРАВА.....	23
КАКВО СЕ СЛУЧВА ПРИ ИЗМЕНЕНИЕ НА ОБСТОЯТЕЛСТВАТА ВЪЗ ОСНОВА НА КОИТО СА ОПРЕДЕЛЕНИ МЕРКИТЕ ЗА ДЕЦАТА.....	26
ОГРАНИЧАВАНЕ НА РОДИТЕЛСКИТЕ ПРАВА.....	27
ЛИШАВАНЕ ОТ РОДИТЕЛСКИ ПРАВА.....	28
ПРОИЗВОДСТВО ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ И ЗА ЛИШАВАНЕ ОТ РОДИТЕЛСКИ ПРАВА.....	29
КАКВО СЕ СЛУЧВА АКО НЕ СЕ СПАЗВА РЕЖИМ НА ЛИЧНИ КОНТАКТИ МЕЖДУ ДЕТЕ И РОДИТЕЛЯ, КОЙТО НЕ УПРАЖНЯВА РОДИТЕЛСКИТЕ ПРАВА.....	30
ПЪТУВАНЕ НА ДЕТЕТО В ЧУЖБИНА.....	34
ПРАВА НА БАБАТА И ДЯДОТО НА ЛИЧНИ КОНТАКТИ С ДЕТЕТО.....	36
ИЗДРЪЖКА.....	37
ИСК ЗА ФАМИЛНОТО ИМЕ НА СЪПРУГАТА.....	43
ИМУЩЕСТВЕНИ ВЪПРОСИ ПРИ РАЗВОД.....	44
ИМУЩЕСТВО НА СЪПРУЗИТЕ.....	45
КОГА МОЖЕ ДА СЕ ПОЛУЧИ ПО-ГОЛЯМ ДЯЛ ОТ ИМОТ.....	50
ПРЕКРАТЯВАНЕ НА ИМУЩЕСТВЕНАТА ОБЩНОСТ ПО СЪДЕБЕН РЕД ПО ВРЕМЕ НА БРАКА.....	54
КАКВО СЕ СЛУЧВА С ФИРМИТЕ ПРИ РАЗВОД.....	56
ЗАКОНОВ РЕЖИМ НА РАЗДЕЛНОСТ.....	57
БРАЧЕН ДОГОВОР.....	59
ЗАЩИТА СРЕЩУ ДОМАШНО НАСИЛИЕ.....	64
МЕДИАЦИЯ.....	68
ЗАКЛЮЧЕНИЕ:.....	71

РАЗВОД ПО ВЗАИМНО СЪГЛАСИЕ

Споразумение между страните

При развод по взаимно съгласие е необходимо двамата съпрузи да постигнете съгласие относно основни последици от прекратяването на брака, а това са:

Ако имате, ненавършили пълнолетие деца – кой от двама Ви ще упражнява **родителските права** по отношение на децата след прекратяването на брака. Родителят, който ще упражнява родителските права ще остане да се грижи и да възпитава детето, детето ще живее при него и той ще взема решенията, които ежедневно се налагат да бъдат вземани при отглеждането на едно дете.

На следващо място трябва да постигнете съгласие кога другият родител ще има право да осъществява **лични контакти с детето**. Страните могат да договорят режим, който е удобен за тях. Този режим обаче трябва да е достатъчно конкретизиран, за да може в случай на неизпълнение, съдия-изпълнител да приведе по принудителен ред в действие режима на свиждане.

Възможно е да се договори срещите между родителя, който не упражнява родителските права и детето да се осъществяват две съботи и недели от месеца - със или без преспиване на детето при родителя, например, в часовете от 9.00 в сутринта в събота до 19.00 в неделя. Възможно е родителите да се разберат срещите да започнат още от петък вечерта.

Може също така да се договори детето да осъществява личен контакт с родителя, който не упражнява родителските права определен период през лятото и през зимата - обикновено това е период от 30 дни през лятото и 10 дни през зимата, несъвпадащи с годишния отпуск на другия родител.

Може да се договори при кой родител съответната година детето ще прекарва официалните празници, своя рожден ден, други семейни или лични празници. /Например всяка четна година детето ще прекарва Нова

година с майка си, а всяка нечетна с баща си. Всяка четна година детето ще прекарва Коледните празници с баща си, а нечетна – с майка си. /Изобщо, предмет на договорка може да бъде всичко, което страните желаят да уредят предварително, за да има ясното помежду им.

На следващо място страните трябва да се споразумеят за **размера на издръжката**, която ще изплаща родителят, който не упражнява родителските права на другия родител. Издръжката към момента не може да бъде по-ниска от 80 лева месечно. Няма горна граница.

На следващо място, страните следва да постигнат съгласие относно **ползването на семейното жилище**. Трябва да се разграничава правото на ползване от правото на собственост върху семейното жилище, а и да се знае какво се има предвид под семейно жилище. „Семейно жилище” е това жилище, в което съпрузите са живели заедно по време на брака, без значение, то чия собственост е. Семейното жилище може да е собственост и на двамата съпрузи, може да е собственост само на единия от тях, на родители или близки на някой от съпрузите, на трети лица. Всичко това е без значение, щом страните са живели заедно в него по време на брака, то е семейно жилище.

Страните трябва да се разберат кой ще ползва семейното жилище след прекратяването на брака, като все пак трябва да се има предвид, че ако семейното жилище е собственост на близки или роднини на единия съпруг, другият съпруг, ако упражнява родителските права по отношение на децата, може да ползва семейното жилище до една година от прекратяването на брака. В случай, че семейното жилище е собственост на единия съпруг, другият съпруг, на когото е предоставено упражняването на родителските права, може да ползва жилището до навършване на 18 години на детето.

В случай, че семейното жилище е обща собственост и на двамата, те могат да се споразумеят кой ще ползва същото след прекратяването на брака, без ограничения.

Семейното жилище трябва да се посочи конкретно в споразумението за развод.

Относно правото на собственост по отношение на семейното жилище, трябва да се има предвид следното: В случай, че страните са придобили жилището по време на брака и същото е съпругеска имуществена общност и на двамата, след прекратяването на брака, те остават обикновени съсобственици на този имот като всеки притежава по 1/2/ идеална част от същото. Винаги могат да поделят жилището или да прекратят съсобствеността върху същото.

На следващо място страните трябва да се споразумеят за **фамилното име на съпругата**, ако тя при сключването на брака е приела фамилното име на своя съпруг. След прекратяването на брака, съпругата може да запази фамилното име на съпруга си или да носи предбрачното си фамилно име.

Страните трябва да се споразумеят и относно това дали си **дължат взаимно издръжка**. Трябва да се има предвид, че по закон, право на издръжка има само нетрудоспособният съпруг, който не може да се издържа от доходите и имуществото си. Трудоспособен съпруг няма право на издръжка от бивш съпруг. Ако бившият съпруг, който има право на издръжка встъпи в нов брак, правото му на издръжка се погасява.

Със споразумението за развод страните могат да уредят и **правото на собственост по отношение на недвижими и движими вещи**. Със споразумението, те могат да се договорят, че имот обща собственост и на двамата съпрузи, ще остане в изключителна собственост на един от тях. Тогава обаче по делото ще се ангажира съдебно-оценителна експертиза, вещото лице, по която ще даде заключение относно пазарна цена на имота като въз основа на така посочената цена се събират държавните такси и нотариални такси във връзка с прехвърлянето на дела от имота. Подялбата на имот по време на бракоразводен процес забавя и оскъпява

същия, поради което, ако страните са в достатъчно добри отношения, за да се разведат по реда на взаимното съгласие, за тях е по-добре доброволно да уредят и въпросите във връзка със собствеността върху техни имоти като съществуват правни способности единият съпруг да се осигури в случай, че другият впоследствие се откаже от постигнатата договорка. Разбира се има случаи, в които независимо, че процедурата е по-бавна и по-скъпа, е в интерес на страните да уредят въпроса за собствеността със самото бракоразводно решение, а не впоследствие.

На следващо място следва да се има предвид, че чрез споразумението може да се уреждат права на собственост само върху имоти, находящи се в България, като не могат да се уреждат права по отношение на имоти извън страната, тъй като в този случай приложимо е правото на страната по местонахождението на имота.

Страните могат да уредят чрез споразумение и подялба на техните **общи движими вещи**. Това обикновено не се прави със споразумението за развод, а страните подписват извънсъдебно нотариално заверено споразумение, чрез което си поделят движимите вещи. Смисълът от нотариалното заверяване на това споразумение е, че при спор, въз основа на същото, правоимащата страна може да се снабди с изпълнителен лист и да иска реалното предаване на вещите от другия съпруг чрез съдействието на съдия-изпълнител. Обикновено обаче страните уреждат отношенията си във връзка с движимите вещи доброволно и до принудително предаване на същите не се стига.

Такси при развод по взаимно съгласие

Таксите, свързани с развода по взаимно съгласие, в случай, че страните няма да си прехвърлят помежду си права на собственост по отношение на недвижими имоти, са следните: дължат се държавни такси и адвокатски

хонорар в случай, че страните ангажират адвокат, който да ги представлява по делото.

Една част от държавната такса се заплаща при завеждане на делото и друга - при постановяване на решението. При завеждане на делото таксата е 25 лева, при постановяване на решението -20 лева за всяка от страните, както и такса за заверен препис от решението. Заплаща се и такса върху размера на издръжката, като таксата е 2% върху сбора от месечните издръжки за период от три години.

В случай, че с решението бъдат прехвърляни дялове от недвижими имоти, заплащат се и държавни такси съобразно стойността на дела.

Размерът на адвокатския хонорар е по договорка с адвоката.

Как протича развода по взаимно съгласие

След като страните постигнат споразумение относно основните последици от прекратяването на брака им, същото следва да се оформи в писмен вид и подпише от тях. Споразумението, заедно с молба за развод и набор от документи по образец се внасят в деловодството на съда. Към молбата за развод се прилага акт за брак в оригинал и удостоверение за раждане на децата - копие, заверено от страните, съответно от адвоката, ако имат такъв. Представя се и бележка за внесена държавна такса в размер на 25 лева.

Впоследствие страните биват уведомявани за датата и часът когато ще се разглежда тяхното дело. На това заседание по делото страните трябва да се явят лично или представлявани от адвокат с изрично нотариално заверено пълномощно, при условие, че страната не може да се яви поради уважителна причина /например поради обстоятелството, че живее и работи в чужбина/. Когато страната се представлява от адвокат, той не може да сключи споразумение за нещо различно, от съдържанието на пълномощното, от което черпи своята представителна власт.

Въпреки всичко изложено във връзка с възможността страната да се представлява от адвокат с изрично заверено пълномощно в производство по развод по взаимно съгласие, има съдии, които приемат за задължително явяването на страната по делото и е възможно въпреки изричното пълномощно на адвоката, да се стигне до отлагане на делото с цел страната лично да се яви и да заяви своето желание за развод. Затова при възможност, е най-добре страните да се явят лично на първото по делото заседание за развод по взаимно съгласие. В случай, че някоя от страните не се яви на делото без уважителна причина и не се представлява от упълномощен адвокат с нотариално заверено пълномощно, то делото за развод се прекратява.

При развод по взаимно съгласие съдът не издирва причините, поради които страните искат бракът да се прекрати. Съдът само иска да се убеди, че страните са постигнали сериозно и непоколебимо взаимно съгласие за развод.

Съдът проверява самоличността на явилите се лица по документ за самоличност и се уверява в желанието на страните за развод. По тези дела не се изслушват свидетели, не се разпитват деца.

Съдът, когато постанови развод между страните, се произнася с решение, с което утвърждава постигнатото между страните споразумение относно правните последици от прекратяването на брака. Решението е окончателно и не подлежи на обжалване. Срокът за постановяване на решение е 30 дни, считано от датата на последното заседание по делото, на което съдът е обявил, че ще се произнесе с решение. Този срок обаче не е задължителен, а инструктивен за съда, което означава, че съдът може да постанови своето решение и в по-кратък, и в по-дълъг срок.

В случай, че не може да се постигне развод по взаимно съгласие, било поради обстоятелството, че не може да се постигне споразумение между страните, било поради това, че има опасност някоя от страните да не се яви по делото, то тогава е по-добре да се заведе дело за развод по исков ред.

Развод по исков ред

Делото за развод по исков ред се завежда по молба на единия от съпрузите. При тези дела може да се търси чия е вината за прекратяването на брака, но това става само по искане на някоя от страните. Исковият ред е по-дълга и по-скъпа процедура. В зависимост от отношенията между страните и тяхното поведение, особено когато се издирва кой е виновният за прекратяването на брака, разводът може да се окаже съпътстван с много негативни емоции, които се отразяват неблагоприятно най-вече върху децата на страните.

Искова молба

Всеки от съпрузите може да предяви иск за развод срещу другия съпруг, когато иска да се разведе. Страни по делото са само двамата съпрузи, трети лица не могат да бъдат страни в този процес.

За да бъде уважен искът за развод, трябва да се установят такива факти и обстоятелства, от които съдът да стигне до извода, че бракът е дълбоко и непоправимо разстроен. Дълбокото и непоправимо разстройство е извод, а не факт, който да се доказва. На доказване подлежат конкретни факти и обстоятелства, които да установят, че отношенията на страните са достигнали такъв етап, че не могат да бъдат заздрави по никакъв начин и същевременно са дълбоко влошени.

Дълбоко е това разстройство, при което между съпрузите липсва взаимност, уважение, доверие и приятелско отношение. В тези случаи бракът съществува само формално и е лишен от съдържание.

Непоправимо е това разстройство, което не може да се преодолее и да се възстановят нормалните отношения между съпрузите. То ще бъде налице, когато отношенията между съпрузите са достигнали такова лошо състояние, което изключва възможността да се преодолее.

Причините, които се сочат от страните, че са предизвикали сериозното и непоправимо разстройство на брака трябва да са сериозни. Съдът ги установява и конкретизира.

Изявлението на съпрузите, че бракът им е дълбоко и непоправимо разстроен не е достатъчно основание, съдът да прекрати брака. Твърдените факти трябва да се докажат пред съда, което става със свидетелски показания.

Една от причините, които може да доведе до разстройство на брака е продължителната фактическа раздяла между съпрузите. Тя обаче не трябва да се счита за абсолютно основание за прекратяването на брака. Съдът трябва да изследва дали раздялата е причина или следствие на дълбокото и непоправимо разстройство на брака.

Искът за прекратяването на брака може да се съединява и с други небрачни искове, а именно: иск за упражняване на родителски права и режим на лични контакти с детето, в случай, че страните имат ненавършили пълнолетие деца, както и с иск за издръжка за детето, с иск за определяне ползването на семейното жилище, с иск относно фамилното име на съпругата след прекратяването на брака.

Място на предявяване на исковата молба

При развод по исков ред, исковата молба се предявява от единия съпруг по адрес на ответника.

Исковата молба може да се предяви и пред съда по адрес на ищеца, но в този случай ответникът може да направи възражение за подсъдност и делото да се прекрати пред съда, където първоначално е било образувано и да се премести за разглеждане пред компетентния съд по адрес на ответника.

След образуване на делото, препис от исковата молба се връчва на ответника, който има право в едномесечен срок от получаването на исковата молба да подаде отговор на същата.

Къде трябва да се заведе делото, ако страните живеят в различни държави

Ако съпрузите живеят в различни страни от ЕС, правилата се уреждат съгласно чл.3 от Регламент(ЕО) №2201/2003. Предвидени са множество алтернативни компетентности, без да е изградена йерархична последователност между тях. Прието е, че брачният иск може да се предяви: 1. *пред съд на държавата членка, в която страните са имали обичайно местопребиваване;* 2. *или са имали последно обичайно местопребиваване и единият от тях е все още там;* 3 *или само ответникът има обичайно местопребиваване;* 4.*или ищецът има обичайно местопребиваване, ако преди предявяването на иска поне една година е живял в тази държава, а ако ищецът е гражданин на тази*

държава – достатъчни са 6 месеца преди предявяването на иска да е живял в нея.

По въпроси, свързани с упражняване на родителски права, режим на свиждания с детето, делата се водят по обичайно местопребиваване на детето като меродавен е моментът на завеждането на исковата молба.

Компетентността на съда по местоживеене на детето се запазва **до три месеца** относно икове за изменение на правото на лични отношения с детето и в случаите, когато детето се премести **правомерно** в друга държава- членка, когато родителят с право на лични отношения остане да живее в първата държава. Родителят с право на лични отношения може да приеме мълчаливо компетентността на втората държава ако се яви на делото и не направи възражение, че делото следва да се гледа от съда на държавата по местоживеене на детето.

Независимо от определения в Регламента ред за разглеждане на делата, в неотложни случаи, съдът на държава-членка може да определи **привременни мерки** съгласно своето вътрешно законодателство по отношение на лица и имущество, намиращи се в тази държава, независимо от разрешаването на крайния изход по спора от съда на друга държава-членка. Такъв ще е случаят при постановяване на привременни мерки относно режим на свиждане между дете и баща, когато детето се намира при свои баба и дядо в България, независимо, че се води бракоразно дело в друга страна-членка. Привременните мерки прекратяват действието с постановяване на решение по същество на спора.

Когато не е приложим Регламент 2201/2003, нито може да се приложи т. нар. **остатъчна компетентност**, съгласно същия регламент, която означава, че компетентен да разгледа делото е българският съд, ако ищецът се намира в България и е гражданин на друга държава-членка, а

ответникът няма обичайно местопребиваване в държава -членка или не е гражданин на държава членка, отношенията се уреждат съгласно Кодекса на международното частно право. Съгласно този кодекс, извън действието на правото на ЕС, компетентността на българския съд по брачни иски се свързва с личната връзка на една от страните по делото – **българско гражданство** или **обичайно местопребиваване** в България. По силата на това правило български гражданин може винаги да се разведе в България, независимо от гражданството или местопребиваването на ответника. Възможно е обаче да се стигне до паралелни процеси в различни държави. В този случай, предимство има по-рано заведеното дело, стига да се очаква то да приключи в разумен срок и решението по него да може да се признае в България.

Относно споровете, касаещи родителски права, приложима е Хагската конвенция от 1996 год., според която основно правило е дела, свързани със закрила на децата и тяхното имущество да се гледат по обичайното местопребиваване на децата. Тази компетентност се запазва и при неправомерно преместване на дете докато то придобие обичайно местопребиваване в друга държава.

Когато е в интерес на детето, съдът на една държава може да иска от съд на друга държава да се произнесе по защитни мерки за детето.

ВРЪЧВАНЕ НА ИСКОВАТА МОЛБА

След завеждане на исковата молба от ищеца, ако същата е редовна, съдът разпорежда препис от нея се връчи на ответника. Ако исковата молба има нередовности, съдът указва на ищеца да отстрани същите като дава срок за това и след отстраняването на нередовностите на исковата молба, разпорежда да се връчи препис от същата на ответника. Връчването на исковата молба се извършва на адреса на ответника, посочен от ищеца в исковата молба.

Какво се случва, ако ответникът не бъде намерен на адреса, посочен в исковата молба

В случай, че ответникът не бъде намерен лично на адреса, посочен в исковата молба, връчителят трябва да се опита да връчи съобщението на друго лице, което намери на адреса на ответника, което е пълнолетно и което се съгласи да получи съобщението със задължение да предаде същото на ответника. Не може обаче връчване да се извърши на другия съпруг.

В случай, че ответникът не бъде намерен лично, нито се намери лице, което да се съгласи да получи съобщението като се задължи да предаде същото на ответника, връчителят залепва уведомление до ответника на посочения адрес, в което пише, че на разположение на ответника се намират книжа в съда, които могат да бъдат получени в 14 дневен срок от датата на залепване на съобщението, указана в последното.

Независимо от така направеното уведомление чрез залепване, съдът разпорежда на ищеца да представи справка за настоящ и постоянен адрес на ответника. Ако тези адреси съвпадат с мястото на връчване на съобщението чрез залепване, след изтичане на срока за получаване на книгата, последните се прилагат по делото и се считат за надлежно връчени. Ако постоянния и настоящ адрес не съвпадат с адреса, посочен в

исковата молба, съдът указва връчването да се извърши на настоящия, съответно на постоянния адрес на страната като отново се пристъпва към горната процедура по връчване.

Съобщението се смята за връчено с изтичането на срока за получаването му от канцеларията на съда .Когато установи редовността на връчването, съдът разпорежда съобщението да се приложи към делото и назначава служебен адвокат на ответника на разноси на ищеца.

Какво се случва, ако се окаже, че ответникът няма регистриран настоящ и постоянен адрес в България? - Тогава ответникът се призовава чрез Държавен вестник, като ищецът подписва декларация, че не му е известен адресът на ответника в чужбина. Декларацията се пише собственоръчно. След призоваване чрез Държавен вестник в случай, че ответникът не се яви на делото, то му се назначава служебен адвокат на разноси на ищеца.

Отговор на исковата молба

Когато ответникът получи исковата молба, той има едномесечен срок да подаде отговор на същата. Това е право, а не задължение на ответника. В отговора на исковата молба, ответникът взема отношение дали счита, че исковете могат да се разглеждат от съда, пред който са предявени и дали същите се явяват основателни. В срока за отговор на исковата молба, ответникът може да предяви и свои насрещни искове.

В отговора на исковата молба ответникът може да направи възражение за подсъдност, ако счита, че съдът, пред който делото е заведено не е компетентен да разгледа спора.

Не се счита за насрещен иск изявлението на ответника, че същото желае прекратяването на брака, но по вина на другия съпруг.

След изтичане на срока за отговор на исковата молба, независимо дали отговор е постъпил или не, съдът, ако прецени, че е компетентен да разгледа спора, насрочва делото за разглеждане в открито заседание като

определя дата и час за това. На страните се връчва съобщение за датата и часа на заседанието.

Съобщение за датата и часа на заседанието

За датата и часът на заседанието когато ще се разглежда делото за развод, на страните се връчва съобщение. За да е редовна процедурата по призоваването за първото по делото заседание, страните трябва да са уведомени за това най-малко седем дни преди датата на заседанието. В случай, че някоя от страните е уведомена в по-кратък срок преди заседанието, тя може да направи възражение за нередовното призоваване и в този случай делото ще се отложи за разглеждане за друга дата само на това основание, като по делото няма да бъдат извършени никакви съдопроизводствени действия.

Възможно е страната, която не е била надлежно уведомена за датата на заседанието да не се противопостави на нередовната процедура по призоваване и въпреки че не е спазен срокът за призоваване, делото да се гледа от съда. В този случай дали да се пристъпи към разглеждане на делото или не, зависи от волята на страната, която не е била редовно уведомена за датата на заседанието.

Първо по делото заседание при развод по исков ред

Лично явяване на ищеца

В първото по делото заседание по дело за развод по исков ред ищецът трябва да се яви лично. На последващите заседания може и да не се явява. Ответникът не е длъжен да се яви нито на първото, нито на последващите заседания по делото.

В случай, че ищецът не се яви лично, то делото се прекратява, освен ако ищецът не представи доказателства, с които да посочи уважителни причини, поради които е възпрепятстван да се яви на заседанието. При

посочване на такива уважителни причини, делото за отлага за разглеждане н за друга дата, а не се прекратява.

Съществува схващане, че е възможно ищецът да се представлява и на първото по делото заседание от адвокат с изрично заверено пълномощно и делото да се разгледа, ако са налице уважителни причини за неявяването на ищеца по делото, като за такива се смятат обстоятелството, например, че ищецът живее и работи в чужбина. Някои съдии приемат, че е възможно делото да се гледа, в този случай и без личното явяване на ищеца в първото заседание, други считат, че това не може да стане и прекратяват делото, поради което, аз считам, че ищецът трябва да направи възможното да се яви на първото по делото заседание, поради обстоятелството, че няма как предварително да се знае кое мнение застъпва конкретния съдия по този въпрос, а в случай, че ищецът не е в състояние да се яви на първото по делото заседание, да се ангажират доказателства за това и вместо прекратяване, да се иска отлагане за друга дата за разглеждане на делото, на която ищецът да се яви лично.

Как протича съдебното заседание по дела за развод по исков ред

След като съдът даде ход на делото, което означава, че делото ще се гледа от съда, се пристъпва към разглеждането на спора по същество. Всяка от страните трябва да докаже твърдените от нея обстоятелства. Ищецът трябва да установи такива конкретни факти и обстоятелства от съпругеския живот на страните, които водят до извода, че бракът е дълбоко и непоправимо разстроен.

Ответникът, в зависимост от неговата воля, може да се противопостави на искането за прекратяването за брак или пък да иска също прекратяването на брака като следва да ангажира доказателства, съобразно своите твърдения.

Ако пред съда бъде повдигнат въпросът чия е вината за прекратяването на брака, в тежест на всяка от страните е да докаже своите твърдения,

включително и тези, свързани с установяване на обстоятелството чия е вината за дълбокото и непоправимо разстройство на брака.

Брачните провинения се доказват с всякакви доказателствени средства, но на практика това става най-вече чрез свидетелски показния. Ако никоя от страните не желае съдът да издирва кой е виновният за прекратяването на брака, достатъчно е само да се установи чрез свидетелски показания, че всеки от съпрузите води свой собствен живот, не се интересува от другия и между съпрузите е прекъсната всякаква връзка.

Затруднение създават случаите когато се търси кой от двамата е виновен за прекратяването на брака. Тогава предмет на доказване са факти и обстоятелства от съпругеския живот на страните, които водят до извода, че виновен за дълбокото и непоправимо разстройство на брака е конкретния съпруг.

Аз лично считам, че в интерес на страните е, особено ако те имат деца, да не се поставя изобщо въпросът за вината. Житейски погледнато вината за това винаги е и на двамата. От правна гледна точка значението на вината се взема предвид при предоставяне на семейното жилище и при определяне упражняването на родителските права, но и в последния случай, това е едно допълнително основание от значение дотолкова доколкото от установяване вината на съпруга за разстройството на брака, би могло да се съди за моралния лик на родителя във връзка, с това дали е подходящ да упражнява родителските права по отношение на детето. Вината е от значение кой ще понесе разноските по делото.

Не, че горните въпроси са маловажни, но на фона на обстоятелството, че страните са имали брак, което предполага да са имали и по-добри моменти, а още повече и ако имат деца, считам, че не е необходимо страните да изострят отношенията си изтъквайки факти и обстоятелства от семейния им живот, целейки да докажат отрицателни черти от характера на другия съпруг.

Нови факти и обстоятелства

Колко ще са заседанията по делото, предварително не може да се знае. И след първото по делото заседание ищецът може да заявява нови факти и обстоятелства като брачни провинения и съответно основания за прекратяването на брака. Всеки посочен факт от живота на съпрузите, станал причина за разстройството на брачните отношения, е основание за отделен иск за развод.

Ново основание за развод може да се въведе за първи път и пред въззивния съд.

Преминаване от процедура по развод по исков ред към развод по взаимно съгласие

Във всеки един момент при дела за развод по исков ред може да се премине към развод по взаимно съгласие, ако страните постигнат споразумение относно основните правни последици от прекратяването на брака. Обратното – да се премине от развод по взаимно съгласие към развод по исков ред – не е възможно.

При невъзможност за прекратяване на брака по взаимно съгласие, въпреки, че делото е било заведено по молба на двамата съпрузи за прекратяване на брака по взаимно съгласие, било поради обстоятелството, че някоя от страните не се е явила по делото без уважителна причина, било поради обстоятелството, че не потвърди съгласието си за развод пред съда, делото се прекратява и за съпруга, който желае да се разведе, не остава нищо друго, освен да предяви отначало искова молба за развод. Ето защо при съмнение за постигане на развод по взаимно съгласие, е по-добре да се предяви искова молба за развод и ако е възможно да се премине към развод по взаимно съгласие. В този случай – ако от исков ред се премине към развод по взаимно съгласие -страните сключват споразумение относно правните последици от прекратяването на брака и заявяват пред съда сериозното е непоколебимо съгласие за развод.

Страните могат да бъдат представлявани в този случай и от адвокат с изрично нотариално заверено пълномощно като адвокатът не може да

подпише споразумение от името на упълномощилия го съпруг за нещо различно от съдържанието на пълномощното.

В този случай свидетели не се разпитват.

Развод по чл. 49, ал. 4 от СК

Възможно е страните да постигнат съгласие само относно някои или всички правни последици от прекратяването на брака, без да е налице сериозно и непоколебимо съгласие между тях за прекратяването на брака, а основанието за прекратяването на същия да е обстоятелството, че бракът е дълбоко и непоправимо разстроен. В този случай се сключва споразумение относно правните последици от прекратяването на брака, за които е постигнато съгласие между страните, но тъй като пред съда следва да се установи, че бракът е дълбоко разстроен и не е възможно отношенията между страните да се заздравят, се събират доказателства в този смисъл. За целта се разпитват свидетели.

Решаване на делата за развод по исков ред

След изясняване на спора от правна и фактическа страна, съдът остава делото за решаване. Произнася се с решение, с което прекратява брака, ако счете същия за дълбоко и непоправимо разстроен. Възможно е съдът да отхвърли иска за развод, ако счете, че по делото не е доказано бракът да е дълбоко и непоправимо разстроен.

С решението, съдът се произнася и по въпроса за вината, ако този въпрос е поставян за разглеждане от някоя от страните.

Решението по дела за развод по исков ред се връчва на страните. Недоволната от решението стана може да обжалва същото в 14 дневен срок от получаването на решението. След изтичането на този срок, ако никоя от страните не е обжалвала решението, то влиза в сила и бракът се счита за прекратен. Бракът се счита за прекратен и ако решението бъде обжалвано, но само в частта относно вината за прекратяването на брака.

От влизане в сила на решението за развод, бракът се счита за прекратен. Страните вече не са съпрузи. Не се наследяват взаимно. От този момент

нататък се прекратява съпругеската имуществена общност между страните, за която ще стане въпрос по-нататък и страните стават обикновени съсобственици на имуществото, което са придобили по време на брака им и което е съставлявало съпругеска имуществена общност. Въпросите относно правото а собственост върху общи имоти на бившите вече съпрузи може да бъде предмет на доброволно уреждане, а при непостигане на съгласие за доброволно уреждане на съсобствеността- всеки от бившите съпрузи по всяко време може да се обърне към съда с искане за прекратяване на съсобствеността между тях.

СПОРОВЕ ЗА РОДИТЕЛСКИ ПРАВА

Основен предмет на спор между съпрузите при развод е обикновено въпросът за упражняването на родителските права по отношение на ненавършилите пълнолетие деца на страните. Става въпрос за това при кого от родителите ще останат да живеят децата след прекратяването на брака и кой от родителите ще се грижи за отглеждането и възпитанието на децата. Другият родител - този който няма да упражнява родителските права- продължава да бъде носител на родителски права, но не може ежедневно да ги упражнява в обем, предоставен на родителя, който основно ще се грижи за отглеждането и възпитанието на децата.

Аз считам, че най-интелигентният подход е страните да постигнат разбирателство по този въпрос, което е в интерес преди всичко на техните деца. Когато обаче страните не могат да се разберат по въпроса кой ще се грижи за отглеждането и възпитанието на децата след прекратяването на брака, тази преценка се прави от съда. Съдът постановява своето решение, като водещ е интересът на децата.

Съществува съвкупност от критерии, въз основа на които съдът преценява кой е по-подходящият родител да упражнява родителските права.

На първо място това са **възпитателските качества на родителя**, тъй като тези качества имат най-голямо значение при отглеждането и възпитанието на децата за това се взема предвид, образованието, възпитанието, културата и други качества на отделния родител. От значение е моралният лик на родителя. Аморалното поведение, алкохолизъм, престъпни прояви създават лош пример за децата. От значение е грижата и отношението към децата. Под грижи се разбират личните усилия на родителя в отглеждането и възпитанието на децата. От значение е, при повече от едно дете в семейството, отношението към всички деца **да е еднакво**.

Децата следва да останат при този родител, **който е полагал и полага по-големи грижи за отглеждането на децата**. Не се счита за полагане на грижи обаче разглеждането и угаждането на децата.

Когато по време на брака децата са гледани от родителите на единия съпруг, по споразумение на съпрузите, счита се, че грижи по отношение на децата са налице от страна и на двамата съпрузи.

От значение е **желанието на родителя да гледа и възпитава децата**. Не е израз на грижа към децата искането на родителя да му бъде предоставено упражняването на родителските права, ако от това той черпи някаква изгода - предоставяне за ползване на по-голям дял от общото имущество, предоставяне ползването на семейното жилище.

Когато родителят не желае децата или само едно от тях, следва да се приеме, че той не е подходящ да упражнява родителските права.

От значение е привързаността на децата към родителя.

От значение е и **полът на децата**. Майката смята за по-пригодна да отглежда момичета и наравно пригодна с бащата да отглежда момчета. Ако обаче майката има лош морал или няма необходимите качества да се грижи за децата, на бащата може да бъде предоставено упражняването на родителските права и по отношение на момичета в тийнейджърска възраст.

От значение е и **възрастта** на децата. Счита се, че децата в ниска възраст, децата с разклатено здраве и др. се нуждаят от майчина грижа. В тези случаи се счита, че майката е по-пригодна да упражнява родителските права по отношение на децата. Децата на по-голяма възраст, особено момчетата, могат да се нуждаят от грижите на бащата.

Възрастта винаги е допълнително обстоятелство.

Когато майката е изоставила дете на ниска възраст и не се интересува от него, както когато е изоставила подрастващо момиче, не е целесъобразно предоставян на детето на майката.

От значение е дали на родителя, на когото ще бъде предоставено упражняването на родителските права ще бъде **подпомаган в отглеждането на детето от негови близки и роднини**. От значение е и **социалната среда** на родителя. Тук се има предвид семейството, в което ще живее в бъдеще този родител с детето, негови близки, приятели и т.н. От значение са **материалните възможности и жилищно-битовите условия на живот**. Тези условия не са решаващи, нито сами по себе си са основание да се предпочете родителят, който дава по-добри възможности за живот на децата.

Вината за дълбокото и непоправимо разстройство на брака по начало е без правно значение при предоставяне упражняването на родителските права. Когато обаче поведението, от което е направен извод за вината, се е отразило или може да се отрази върху отглеждането и възпитанието на децата, то може да се включи в съвкупността от обстоятелства от значение на кого да се предостави упражняването на родителските права.

Преценката на кой от родителите да бъде предоставено упражняването на родителските права се прави на базата на съвкупност от горните критерии. Преценката е винаги конкретна и зависи от събраните по делото доказателства. При промяна на обстоятелствата, въз основа на които упражняването на родителските права е предоставено на единият родител, другият родител може да иска промяна на упражняването на родителските права.

КАКВО СЕ СЛУЧВА ПРИ ИЗМЕНЕНИЕ НА ОБСТОЯТЕЛСТВАТА ВЪЗ ОСНОВА НА КОИТО СА ОПРЕДЕЛЕНИ МЕРКИТЕ ЗА ДЕЦАТА

Постановените, по силата на съдебно решение, един път мерки относно децата могат да се изменят при промяна на обстоятелствата, при които живеят децата. Променените обстоятелства могат да касаят родителските, моралните или възпитателските качества, на родителите, социалната среда, битовите условия и др. Във всеки конкретен случай обаче съдът е длъжен да обсъди дали обстоятелствата се отразяват на положението на детето.

Към промените, засягащи положението на детето и обстоятелствата, спадат:

- Влошаване условията, при които родителят живее или пък подобряване условията на живот при другия родител, като под условия на живот се разбира не само битовите и материални условия, но и социалната среда на родител;
- Издаване в невъзможност родителя, на когото е било предоставено упражняването на родителските права, са се грижи за него поради заболяване осъждане на лишаване от свобода;
- Загуба на родителски авторитет;
- Повторно встъпване в нов брак на един от двамата родители;
- Отчуждаване на детето по вина на отглеждания родител спрямо другия родител или обратното;
- Пречки на родителя, който отглежда детето за осъществяване на личните отношения с другия родител;
- Невръщане на детето след осъществяване на лични контакти с родителя, на когото не е предоставено упражняването на родителските права.

ОГРАНИЧАВАНЕ НА РОДИТЕЛСКИТЕ ПРАВА

Когато поведението на родителя представлява опасност за личността, здравето, възпитанието или имуществото на детето, районният съд взема съответни мерки в интерес на детето, като ограничава родителските права - отнема или поставя условия за упражняването на някои от тях, и може да възложи осъществяването им на друго лице. При нужда може да бъде променено местоживеенето на детето или то да бъде настанено извън семейството.

Горните мерките се вземат и когато поради продължителна физическа или душевна болест или други обективни причини родителят не е в състояние да упражнява родителските си права.

ЛИШАВАНЕ ОТ РОДИТЕЛСКИ ПРАВА

Родителят може да бъде лишен от родителски права:

1. в особено тежки случаи, които съставляват основание за ограничаване на родителските права;
2. когато без основателна причина трайно не полага грижи за детето и не му дава издръжка.

При лишаване от родителски права на единия родител, когато няма друг родител или упражняването на родителските права от него не е в интерес на детето, съдът предприема мерки за закрила и го настанява извън семейството.

ПРОИЗВОДСТВО ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ И ЗА ЛИШАВАНЕ ОТ РОДИТЕЛСКИ ПРАВА

Производството за ограничаване и за лишаване от родителски права се образува по искане на другия родител, на прокурора или на дирекция "Социално подпомагане" пред районния съд по настоящия адрес на детето.

По делото се изслушват прокурорът, представител на дирекция "Социално подпомагане" и родителят, чието ограничаване или лишаване от права се иска, освен ако той не се яви без уважителни причини.

Съдът определя подходящи привременни мерки в интерес на детето, като взема предвид становището на дирекция "Социално подпомагане". Определението не подлежи на обжалване, но може да се изменя от същия съд.

КАКВО СЕ СЛУЧВА АКО НЕ СЕ СПАЗВА РЕЖИМ НА ЛИЧНИ КОНТАКТИ МЕЖДУ ДЕТЕ И РОДИТЕЛЯ, КОЙТО НЕ УПРАЖНЯВА РОДИТЕЛСКИТЕ ПРАВА

Какво се случва ако има определен режим на осъществяване на лични контакти между родителя, който не упражнява родителските права и детето, но този режим не се спазва, поради обстоятелството, че другият родител възпрепятства личните контакти?

Това е нередко, за съжаление, срещана хипотеза. В този случай, родителят с право на лични контакти с детето има няколко самостоятелни възможности за действие.

Може да се иска съдействието на съдия-изпълнител

На първо място родителят, който не упражнява родителските права може да се снабди с изпълнителен лист въз основа на влязло в сила решение относно режима на лични контакти с детето. Въз основа на този изпълнителен лист, може да образува изпълнително дело пред съдия-изпълнител и да иска осъществяването на лични контакти с детето да се извършва посредством намесата на съдебен - изпълнител.

Съдебният изпълнител кани длъжника да изпълни доброволно в определеното място и време. Поканата за доброволно изпълнение трябва да бъде връчена на длъжника по възможност две седмици, но не по-късно от една седмица преди определеното време за предаване на детето.

В тридневен срок от връчването на поканата длъжникът трябва да съобщи на съдебния изпълнител:

1. готов ли е да предаде детето в определеното място и време;
2. какви пречки за своевременното изпълнение на задължението съществуват;
3. в кое място и време е готов да предаде детето.

В случай, че длъжникът не отговори на горните въпроси в указния срок, съдебният изпълнител налага на длъжника глоба и при необходимост постановява принудителното му довеждане чрез органите на полицията.

Съдебният изпълнител може да поиска от дирекция "Социално подпомагане" съдействие за отстраняване на пречките за своевременното изпълнение на задължението и за разясняване на длъжника, а при необходимост - и на детето, на предимствата на доброволното изпълнение и неблагоприятните последици от неизпълнението на съдебното решение. Съдебният изпълнител може да поиска от дирекция "Социално подпомагане" да предприеме подходящи мерки по Закона за закрила на детето, като мерките са следните: 1. осигуряване на педагогическа, психологическа и правна помощ на родителите или лицата, на които са възложени родителски функции, по проблеми, свързани с отглеждането, възпитанието и обучението на децата; 2. насочване към подходящи социални услуги в общността; 3. консултиране и информиране на детето в съответствие с неговата възраст и със степента на неговото развитие; 4. консултиране и съдействие по въпроси на социалното подпомагане и социалните услуги; 5. съдействие за подобряване на социално-битовите условия; 6. социална работа за улесняване връзките между децата и родителите и справяне с конфликти и кризи в отношенията; 7. проучване индивидуалните възможности и интереси на детето и насочването му към подходящо учебно заведение; 8. съдействие за устройване на подходяща работа на нуждаещи се навършили 16-годишна възраст, при установените в трудовото законодателство условия; 9. насочване на детето към подходящи форми за ангажиране на свободното му време; 10. съдействие на осиновителите при подготовката им за изпълнение на родителските им функции, самото осиновяване, както и защита правата на детето при прекратяване на осиновяването; 11. съдействие на лицата, които полагат грижи за деца, при подготовката и изпълнението на техните функции.

Ако длъжникът не изпълни доброволно, съдебният изпълнител със съдействието на полицейските органи и кмета на общината, района или кметството отнема детето принудително и го предава на родителя, който има право на лични контакти с детето.

Ако длъжникът пречатства изпълнението, полицейските органи го задържат и уведомяват незабавно прокуратурата.

Може да се приложи медиация

Истината е, че принудителното осъществяване на лични контакти с детето чрез съдействието на съдия-изпълнител, може да се окаже травмиращо особено за детето, поради което считам, че при възникване на спор от подобно естество, е в интерес на детето да се направи всичко възможно за уреждане на спора по доброволен ред, включително и посредством използването на медиация.

Може да се подаде жалба до прокуратурата

Следващата възможност, която има родителят с право на лични контакти е да подаде жалба до прокуратурата. Съгласно чл. 182 от НК родител или друг сродник, който не изпълни или по какъвто и да е начин осуети изпълнението на съдебно решение относно упражняване на родителски права или относно лични контакти с дете, се наказва с пробация или глоба от сто до триста лева, а в особено тежки случаи - с лишаване от свобода до шест месеца или с глоба до три хиляди лева. Следва да се има предвид, че възпрепятстването наличните контакти с детето, съставлява престъпление съгласно нашето законодателство.

Родителят, който възпрепятства упражняването наличните контакти между другият родител и детето не се наказва, ако след предупреждение от надлежен орган на властта изпълни решението или отстрани пречките за изпълнението му, като това правило не се прилага повторно.

Може да се иска промяна на упражняването на родителски права

И на последно място, родителят с право на лични контакти, който е възпрепятстван да осъществява лични контакти с детето, може да заведе дело за промяна упражняването на родителските права и да иска само на това основание упражняването на родителските права да му бъде предоставено на него.

ПЪТУВАНЕ НА ДЕТЕТО В ЧУЖБИНА

При спор за родителски права много често се поставя въпроса и за пътуванията на детето в чужбина. За да пътува детето в чужбина е необходимо нотариално завереното съгласие за това и на двамата родители. При липса на съгласие от страна на единия родител, съдът дава разрешение детето да пътува в чужбина. Поставя се въпросът какво може да разреши съда – къде и кога да пътува детето. С РЕШЕНИЕ № 446 ОТ 30.06.2010 г. по гр. д. № 4549/2008 Г., Г. К., IV Г. О. НА ВКС е прието, че съдът не може да разреши на ненавършило пълнолетие дете неограниченото извършване на пътувания в чужбина без съгласието на единия родител, тъй като по този начин не се изключва възможността детето да бъде отведено в място на размирици, в място, в което не са отстранени последиците на природни бедствия, в място, в което временно не е препоръчително пътуване или да бъде предприето друго рисково пътуване, независимо от това до кое място.

Детето не следва родителя, комуто са възложени за упражняване родителските права. Този родител може да взема по отношение на детето самостоятелно само тези решения, които според закона не е необходимо да бъдат взети от двамата родители, а съгласно чл. 127, ал. 1 СК въпросът за местоживеенето на дето трябва да бъде взето от двамата родители. Родителят, комуто са възложени за упражняване родителските права не може да вземе самостоятелно и решенията за издаване на задграничен паспорт и за извършването на пътувания зад граница. Детето има право на свободно придвижване (в т. ч. да пътува в чужбина), но докато не навърши пълнолетие то не може да упражнява това право нито само, нито със съдействието на единия от родителите. Когато детето има нужда да пътува в чужбина, при разногласие между родителите, съдът може да разреши конкретни пътувания в определен период от време и до определени държави (напр. до държавите - членки на Бенилюкс, на Европейския съюз

или на ОНД и др. под.) или неограничен брой пътувания през определен период от време, но също до определени държави.

ПРАВА НА БАБАТА И ДЯДОТО НА ЛИЧНИ КОНТАКТИ С ДЕТЕТО

Съгласно чл. 128 а от СК бабата и дядото имат право на собствено основание да осъществяват лични контакти с детето.

Ако това тяхно право е възпрепятствано от единия и или и от двамата родители, те могат да потърсят правата си по предвидения съдебен ред за това.

Искът се предявява от името на бабата и дядото или на един от тях срещу двамата родители. Дори само единият родител да е причина бабата и дядото да не могат да осъществят лични контакти със своя внук, искът се предявява срещу двамата родители. В този смисъл е РЕШЕНИЕ № 347 ОТ 28.05.2010 Г. ПО ГР. Д. № 833/2009 Г., Г. К., III Г. О. НА ВКС. И двамата родители задължително участват като страни в процеса.

ИЗДРЪЖКА

Следващият въпрос, който се разглежда от съда по бракоразводни дела е въпросът за издръжката.

Става въпрос за издръжка, дължима на бивш съпруг и такава дължима на навършилите пълнолетие деца.

Издръжка на бивш съпруг се дължи само ако той е нетрудоспособен и не може да се издържа от доходите и от имуществото си.

Издръжка на ненавършило пълнолетие дете се дължи, независимо дали то е трудоспособно и дали може да се издържа от доходите и от имуществото си.

Размерът на издръжката се определя съобразно нуждата на имащия право на издръжка и възможностите на даващия. Възможността се определя от доходите, имуществото и квалификацията на задълженото лице. Размерът на доходите на задълженото лице, обаче, не следва да води до присъждане на издръжка в размери, които стимулират воденето на луксозен начин на живот и за получаване на средства извън издръжката.

Не се освобождават от задължението за изплащане на издръжка на децата трудоспособни родители, които сами се издържат от стипендии, пенсии или само от издръжката, плащана им от техните родители.

Правото на издръжка не отпада ако нуждаещият се непълнолетен встъпи в брак. В този случай обаче задължението за даване на издръжка преминава от родителите върху съпруга, ако той е пълнолетен и трудоспособен или има имущество, от което да се издържа. Ако другият съпруг е непълнолетен или нетрудоспособен и няма имущество, от което да се издържа, остават задължени родителите да дават издръжка.

Издръжка за минало време може да се търси най-много за една година назад. Решението, с което е присъдена издръжка губи силата си, щом детето навърши пълнолетие

Съгласно закона, родителите дължат издръжка на пълнолетните си деца, ако учат редовно в средни и висши учебни заведения, за предвидения срок на обучение, до навършване на двадесетгодишна възраст при обучение в средно и на двадесет и пет годишна възраст при обучение във висше учебно заведение, и не могат да се издържат от доходите си или от използване на имуществото си и родителите могат да я дават без особени затруднения. Решението за издръжка не продължава автоматично, ако детето се запише или следва редовно в средно, полувисше и висше учебно заведение, защото в тези случаи не се дължи издръжка при същите условия, при които тя е била присъдена. Необходимо е да се прецени дали плащането на издръжка няма да създаде особени затруднения на родителите. Поради изложеното, навършилото пълнолетие дете, което продължава своето образование, за да има право на издръжка трябва да предяви иск.

При развод съдът задължително се произнася по въпроса за издръжката за децата. Началният момент на служебно присъжданата от съда е издръжка е влизане в сила на решението за прекратяването на брака и за упражняването на родителските права. В случая не се присъжда издръжка за минало време. Може да се иска изменение на присъдената вече издръжка, но за това е необходимо трайно съществено изменение на нуждите на издържаното лице или трайна съществена промяна във възможностите на задълженото да плаща издръжката лице. Намалението на доходите вследствие намерение да не се дава издръжка или заемане на работа, несъответстваща на квалификацията, не се счита за основание за изменяване размера на издръжката.

Когато бъде предявен иск за изменение на размера на издръжката, изменението на издръжката може да се иска от момента на предявяване

на иска, независимо от обстоятелството, че изменените обстоятелства били настъпили по-рано.

Недаването на издръжка съставлява престъпление, съгласно НК.

Съгласно чл. 183 от НК който, като е осъден да издръжа свой съпруг, възходящ, низходящ, брат или сестра, съзнателно не изпълни задължението си в размер на две или повече месечни вноски, се наказва с лишаване от свобода до една година или с пробация.

Същото наказание се предвижда и за онзи, който нарочно се постави в невъзможност да дава издръжка, било като прехвърли имуществата си, било като не упражнява правата си или по друг начин.

Деецът не се наказва, ако преди постановяване на присъдата от първата инстанция изпълни задължението си и не са настъпили други вредни последици за пострадалия. Тази разпоредба не се прилага повторно.

При повторно извършване, наказанието е лишаване от свобода до две години или пробация, както и обществено порицание.

Плащане на издръжка от Държавата

Има случаи, в които задълженият родител за заплащане на издръжка на детето, който е осъден да плаща издръжка, не плаща такава. Независимо от това, че недаването на издръжка е престъпление, важно е как ще се получават средства за отглеждането на детето, тъй като предназначението на издръжката е точно такава - да се задоволят текущи нужди на детето при неговото отглеждане. В този случай има ред, по който Държавата изплаща присъдената издръжка. Редът се определя съобразно Наредба за изплащане от държавата на присъдена издръжка, поместена по-долу.

За целта се образува изпълнително дело пред съдия-изпълнител. Ако последният не може да събере издръжката за два последователни месеца, той съставя констативен протокол за това обстоятелство, адресирано до общината по постоянен адрес на детето. Издръжката се изплаща от общината в пълния присъден размер от съда.

Наредба за изплащане от държавата на присъдена издръжка
(приета ПМС № 288 от 10 декември 2002 г. на МС/обн. ДВ бр. 117/2002 г.)

Чл. 1. Държавата чрез общините изплаща издръжката, когато тя е присъдена с влязло в сила съдебно решение в полза на български гражданин и не се изплаща редовно от длъжника по образуваното изпълнително дело.

Чл. 2. (1) Счита се, че издръжката не се изплаща редовно, когато по изпълнителното дело не постъпват суми за пълния размер на две и повече месечни вноски, въпреки че е наложен заповор върху трудовото възнаграждение или друго вземане и че са предприети изпълнителни действия върху имуществото на длъжника.

(2) Съдия-изпълнителят съставя констативен протокол, когато установи, че длъжникът:

1. не работи и не притежава имущество, върху което да се насочи изпълнението;
2. е с неизвестен адрес в страната или в чужбина или, макар и с известен адрес, се намира в държава, където съдебното решение не може да се изпълни;
3. е военнослужещ на наборна военна служба;
4. изтърпява наказание лишаване от свобода.

Чл. 3. (1) Общината изплаща неизплатената издръжка по писмено искане на взискателя. Искането се подава чрез съдия-изпълнителя, в чийто район е изпълнителното дело, и в него взискателят декларира за кои месеци не е получил издръжка.

(2) Съдия-изпълнителят изпраща искането по ал. 1 на общината по постоянния адрес на длъжника в 10-дневен срок от постъпването му. Когато адресът на длъжника в страната или в чужбина е неизвестен, искането се изпраща по постоянния адрес на взискателя.

(3) Към искането се прилагат препис от протокола по чл. 2, ал. 2 и справка от съдия-изпълнителя, в която се посочват:

1. трите имена и адресите на длъжника и взискателя;

2. месечният размер на присъдената издръжка;
3. времето, за което не е изплатена издръжката;
4. изпълнителните действия, които са предприети по делото.

Чл. 4. (1) Издръжката се изплаща от общината, като сумата се превежда всеки месец направо на взискателя.

(2) Издръжката се изплаща в пълния размер, определен със съдебното решение.

Чл. 5. (1) Платената от държавата издръжка е за сметка на неизправния длъжник. Той е задължен да я възстанови заедно със законната лихва. Събирането на сумата се извършва от съдия-изпълнителя въз основа на издадения срещу длъжника изпълнителен лист, като събраните суми се внасят по бюджета на съответната община, която ги е изплатила.

(2) Длъжникът не възстановява изплатената за негова сметка от държавата издръжка за периода, в който е бил военнослужещ на наборна военна служба.

(3) Невъзможността изплатените средства да се възстановят на държавата не е основание да се отказва изплащането на присъдената издръжка.

Чл. 6. Когато задълженото лице започне да изплаща редовно издръжката или тя редовно се събира по принудителен ред, съдия-изпълнителят съобщава на общината да прекрати превеждането на сумите.

Чл. 7. (1) Сумите за изплащане на издръжка по реда на наредбата се осигуряват ежегодно в общодържавните разходи на централния бюджет.

(2) Средствата по ал. 1 се предоставят на общините въз основа на действително извършените разходи по реда, определян от Министерския съвет, за изпълнението на държавния бюджет за съответната година.

Заклучителни разпоредби

§ 1. Наредбата се приема на основание чл. 92 от Семейния кодекс.

§ 2. Изпълнението на наредбата се възлага на министъра на правосъдието и на министъра на финансите.

§ 3. Наредбата влиза в сила от 1 януари 2003 г.

ИСК ЗА ФАМИЛНОТО ИМЕ НА СЪПРУГАТА

Искът за развод може да се съедини с иск за фамилното име на съпруга. Обикновено съпругата е тази, която приема, фамилното име на своя съпруг. След прекратяването на брака тя може да продължи да носи фамилното име на своя съпруг или да носи предбрачното си фамилно име. При липса на спор между страните по този въпрос, жената, след прекратяването на брака, ще носи фамилното име, което желае. Ако обаче жената желае да продължи да носи фамилното име на своя съпруг след прекратяването на брака, а той се противопоставя на това, жената следва да докаже причините, поради които се налага тя да носи фамилното име на бившия си съпруг след прекратяването на брака. Такива причини обикновено са обстоятелствата, че жената е известна с фамилното име на съпруга си в обществото, в средата, в която работи, че документи, дипломи и други са издадени на това нейно име.

Ако се случи, че заедно със завеждането на иска за развод не бъде заведен и иск за промяна на фамилното име на съпругата, това може да стане и впоследствие, но отново пътят за това е съдебен.

ИМУЩЕСТВЕНИ ВЪПРОСИ ПРИ РАЗВОД

С прекратяването на брака, се прекратява съпружеската имуществената общност между страните. Счита, се че, всичко, което е било придобито по време на брака чрез съвместен принос е обща съпружеска имуществена общност и на двамата съпрузи, като докато трае бракът никой от съпрузите не може да се разпорежда с частта, която би получил в случай на прекратяване на брака. С прекратяването на брака общността също се прекратява. Съпрузите стават обикновени съсобственици на вещите и правата върху вещи, които са придобили по време на брака, което означава, че вече всеки един от тях може да се разпорежда със собствената си част от вещта, при спазване на ограниченията за разпореждане, които съществуват по закон за всички съсобственици. Счита се, че частите на съпрузите в общите вещи след прекратяването на брака, са равни.

Съпружеската имуществена общност може да бъде прекратена и по време на брака, ако важни причини налагат това. Важни причини са например обстоятелствата, че единият работи и полага труд в домакинството, а другият не работи, въпреки че е трудоспособен, води разгулен начин на живот и т.н. В този случай може да се иска прекратяването на общността и по време на брака.

ИМУЩЕСТВО НА СЪПРУЗИТЕ

За да се вземе решение как да се подели имуществото между съпрузите при развод, първо трябва да се знае кое имущество е общо и кое е лична собственост на един от съпрузите.

Имущество-съпругеска имуществена общност

Стига съпрузите да не са сключили брачен договор, в който да са уговорили друго или да не са избрали режим на разделност - общи на двамата съпрузи, независимо от това на чие име са придобити, стават недвижимите и движимите вещи и права върху вещи, придобити през време на брака до прекратяването му, освен вещите, придобити по наследство и дарение и вещите за лично ползване и упражняване на занаят. Тези вещи и права върху вещи стават общи и в случаите, когато са придобити през време на фактическа раздяла на съпрузите.

Лично имущество

Вещните права, придобити преди брака, както и придобитите по време на брака по наследство и по дарение, принадлежат на съпруга, който ги е придобил. Лични са и вещните права, придобити от единия съпруг, когато кредитор е насочил изпълнение за личен дълг на другия съпруг по реда на глава четиридесет и четвърта от Гражданския процесуален кодекс върху вещни права, които са съпругеска имуществена общност.

Лични са движимите вещи, придобити от единия съпруг по време на брака, които му служат за обикновено лично ползване, за упражняване на професия или на занаят. Преустановяването на упражняването за занятието /професията/ не е основание да се промени обстоятелството, че вещта е лична собственост на съпруга

Лични са вещните права, придобити от съпруг - едноличен търговец, по време на брака за упражняване на търговската му дейност и включени в неговото предприятие.

Парите от трудова дейност не са лични средства, а общи средства и на двамата съпрузи

Трансформация на лично имущество

Имущество, придобито чрез лични средства или чрез трансформация на лично имущество става лична собственост на съпруга, на когото са били средствата или трансформираното имущество. Ако само част от имота е придобита чрез лични средства или трансформация на лично имущество, само съответната част става собственост на този съпруг, а останалата част от имота - е съпружеска имуществена общност.

Момент на придобиване на вещта

За да бъде една вещ съпружеска имуществена общност, едно от условията е тя да бъде придобита по време на брака на съпрузите. Понякога трудности създава определянето на момента, през който е придобита вещта.

Въпросът дали даден имот е придобит по време на брака, следва да се решава с оглед момента, в който юридически става придобиването на правото на собственост върху конкретния имот.

При придобиване на недвижим имот чрез сделка, меродавен е моментът на сключването на сделката в нотариална форма. Когато обаче с договора се цели да се придобие една бъдеща вещ, правото на собственост върху същата, ще стане със създаването на вещта – например при договор за учредяване право на строеж сключен преди брака, но имотът е изграден по време на брака – то имотът става обща собственост и на двамата съпрузи.

В случай, че преди сключването на брака един от съпрузите е закупил имот със средства, отпуснати чрез банков кредит, както и в случаите когато преди брака единият от съпрузите е придобил недвижим имот срещу задължение за гледане и издръжка, то имотът е собственост само на съпруга, на името на когото имотът е придобит, а другият отговаря за

изплащане на цената, съответно за полагане на грижи и издръжка. Встъпването в брак, след като вещта е била придобита, макар и да не е била изцяло изплатена, не може да има за последица възникването на вещни права в полза на другия съпруг. Макар и цената да не е била изплатена изцяло, меродавен по отношение на правото на собственост върху вещта, е моментът на придобиването ѝ.

Сънаследствен имот

Когато някой от съпрузите е получил по делба недвижим имот, то става негова лична собственост, стига да няма изравняване на дяловете за делба в пари. В случай, че следва да се доплати известна разлика в цената и това стане през време на брака, частта, която е платена, се включва в съпружеската имуществена общност.

Имот, построен върху земя – собственост на единия съпруг

Построената през време на брака сграда върху земя, индивидуална собственост на единия съпруг, представлява съпружеска имуществена общност и принадлежи общо и на двамата съпрузи.

Постройки върху земя, собственост на единия съпруг

Когато върху имот, който е изключителна собственост на единия от съпрузите, са построени, през време на брака, от двамата съпрузи постройки, чието предназначение е да обслужват главната сграда, намираща се в имота или са придобити постройки, които са предназначени да обслужват сградата и не могат да бъдат обект на самостоятелна собственост, такива постройки, макар и построени по време на брака, не могат да се считат и не остават обща собственост на двамата съпрузи. Така построените постройки следват собствеността на мястото и следва да се считат за собственост на съпруга, собственик на мястото.

Придобиване на недвижим имот по давност

Когато придобивната давност е започнала и е изтекла по време на брака, следва изводът, че и двамата съпрузи са придобили правото на собственост върху имота и той е станал имуществена общност.

Същото е положението и когато единият съпруг е започнал сам да владее като свой имота още отпреди сключването на брака, а придобивната давност изтече през време на брака. И в този случай, щом имотът се придобие по време на брака, той става имуществена общност, тъй като от значение е моментът на придобиването му.

Когато обаче един от съпрузите е завладял изцяло сънаследствен имот като е изменил основанието за владеење спрямо другите наследници и демонстрира по отношение на тях че владее имота като свой, щом придобивната давност изтече по време на брака, имуществена общност става частта, която е извън дела му, който е придобил по наследство. Частта, която е придобита по наследство е индивидуална собственост на съпруга.

Подарени вещи

Подарените движими и недвижими вещи на двамата съпрузи, става съпружеска имуществена общност, а не тяхна обикновена съсобственост.

Влогове

Всеки от съпрузите може да се разпорежда валидно със своите влогове, без съгласието на другия съпруг. Влоговете на съпрузите не са имуществена общност, независимо, че са набрани по време на брака.

Може да се води иск от единия съпруг срещу другия за част от влога и този иск може да се уважи само когато се установи, че ищецът с труда си, със средствата си или с работата си в домакинството е допринесъл за набиране на влога.

Искът може да се прекрати в едногодишен срок от прекратяването на брака.

Имущество при фактическа раздяла

Общи на двамата съпрузи, независимо от това на чие име са придобити, стават недвижимите и движимите вещи и права върху вещи, придобити през време на брака и когато страните са били фактически разделени. Когато обаче фактическата раздяла е прекъснала всякакви духовни, физически и икономически връзки между съпрузите и е изключен какъвто и да било принос в придобиването на единия съпруг от страна на другия, съпругът на чието име са придобити вещите, може с установителен иск да установи, че тези имущества не са общи и че принадлежат лично на него.

Спорове между съпрузи, намиращи се във фактическа раздяла относно ползването на вещи – съпружеска имуществена общност

Всеки от съпрузите по време на брака има право да ползва всички вещи от имуществената общност съобразно предназначението им, а при спорове във връзка с ползването на вещи – съпружеска имуществена общност при настъпила фактическа раздяла – съдът определя начина на ползване на вещта.

КОГА МОЖЕ ДА СЕ ПОЛУЧИ ПО-ГОЛЯМ ДЯЛ ОТ ИМОТ

Когато един имот е придобит по време на брака чрез покупко-продажба, независимо на чие име е придобит, се счита, че той е съпружеска имуществена общност.

В случай, че бъде прекратена съпружеската имуществена общност поради развод или по време на брака, ако важни причини налагат това, нерядко възниква въпросът кой от съпрузите каква идеална част притежава от имота и нерядко някой от съпрузите се домогва да установи, че притежава по-голяма част от имота.

Има възможност някой от съпрузите да получи по-голям дял от общото имущество, ако установи, че то е придобито чрез негови лични средства или трансформация на негово лично имущество или ако установи, че приносът му в придобиването на имуществото значително надвишава приноса на другия съпруг. В последната хипотеза става въпрос за изключителен случай, в който от конкретните обстоятелства, да може да се установи такъв по-голям принос. /Става въпрос за случаи, в които например, единият от съпрузите е работил и пестил, а другият не е работил, въпреки че е бил трудоспособен и не е полагал достатъчно грижи в домакинството и в грижата за децата и семейството.

Имущество, придобито чрез лични средства или чрез трансформация на лично имущество

Имущество, придобито чрез лични средства или чрез трансформация на лично имущество става лична собственост на съпруга, на когото са били средствата или трансформираното имущество. Ако само част от имота е придобита чрез лични средства или трансформация на лично имущество, само съответната част става собственост на този съпруг, а останалата част от имота - е съпружеска имуществена общност.

При трансформация на лично имущество става въпрос за следното - например съпруг продава свой собствен недвижим имот и чрез получената сума се закупува по време на брака друг имот.

Дори обаче имотът да е придобит изцяло или отчасти с лични средства, съответно чрез трансформация на лично имущество, в случай, че същият е придобит на името и на двамата съпрузи, счита се, че те и двамата имат равни дялове в правото на собственост върху имота. Само в случай, че имотът е закупен само на името на единия съпруг, то той би могъл да претендира по-голям дял от имота като докаже, че част от вложените пари в закупуването на имота са негови лични средства. В случай обаче, че имотът е бил закупен на името и на двамата съпрузи, дори част от вложените за закупуването на имота суми, да са били лични средства на единия съпруг, то със сключването на договора за покупко-продажба и от двамата съпрузи като купувачи, се счита, че те са приели помежду си, че придобиват имота при равни квоти. Така изложеното правно положение не е изрично залегнало в правна норма, но съдебната практика е в този смисъл.

Поради изложеното, следва да се има предвид, че все пак не е без значение на чие име се закупува недвижим имот от съпрузи.

Има случаи, в които част или цялата сума за закупуването на имота от съпрузите се дарява от техни близки. В тези случаи, ако близки на единия са дарили сумата за закупуването на имот, но имотът е закупен на името на двамата, съпрузите придобиват имота при равни квоти. Дори да се докаже, че сумата за закупуването на имота е била дарена само на един от съпрузите, то и в този случай, ако имотът е придобит на името и на двамата съпрузи - счита се, че и двамата са придобили имота при равни квоти от правото на собственост. Това положение също не е обективизирано в правна норма, но в този смисъл е действаща съдебна практика, задължителна за прилагане от съдилищата.

Определяне на по-голям дял от имуществото, поради по-големия принос в придобиването му

Законът предвижда възможност при прекратяването на брака поради развод или по време на брака – когато важни причини налага това, в едногодишен срок, считано от прекратяването на брака, съответно – от прекратяването на общността по съдебен ред, когато важни причини налага това, единият от съпрузите да предяви иск за определяне на по-голям дял от общото имущество, когато приносът на този съпруг за придобиване на общите вещи значително надхвърля приноса на другия съпруг. Става въпрос за изключителни случаи, като например – ако се установи, че единият съпруг е работил и пестил, а другият или не е работил, въпреки че е бил трудоспособен, или е разпилявал придобитите от него средства. Когато и дамата съпрузи чрез взаимно разбирателство, с общи усилия и съобразно своите възможности, имущество и доходи са осигурявали благополучие на семейството, няма да е налице изключителен случай и основание за изменение равенството на дяловете на съпрузите.

Явно и значително несъответствие в приноса за придобиването на общите вещи трябва да се установи чрез съпоставяне на доходите на съпрузите и като се отчита полаганият труд в домакинството, за отглеждането на децата, за създадената от единия съпруг спокойна обстановка на другия съпруг да се труди и твори.

Искът се предявява за определяне на по-голям дял от цялото имущество, а не на определена конкретна вещ или група от вещи, представляващи част от общото имущество. Непосочването на цялото семейно имущество и липсата на искане да бъде определен по-голям дял от цялото имущество е недостатък на исковата молба, който може да бъде отстранен от ищеца в предоставения му за това срок от съда. Нередовностите на исковата молба в този смисъл могат да бъдат отстранени от всяка една от страните в течение на съдебното производство като всяка от страните може да сочи и

друго имущество, придобито по време на брака и съставляващо общо имущество на страните.

Наследниците на съпруг, починал след прекратяването на брака поради развод, могат в едногодишен срок от прекратяването на брака да предявяват иск за определяне на по-голям дял от общото имущество срещу преживелия съпруг, ако такъв не е бил предявен, както и да продължат предявения от наследодателя иск.

Определяне на по-голям дял от общото имущество на съпруга, упражняващ родителските права

При прекратяването на брака поради развод, на този от бившите съпрузи, на когото е предоставено упражняването на родителските права спрямо ненавършилите пълнолетие деца, съдът може да определи по-голям дял от общото имущество.

Влязлото в сила решение за определяне на по-голям дял от общото имущество на съпруга, на когото е предоставено от съда упражняването на родителските права по отношение на ненавършилите пълнолетие деца от прекратения брак поради развод, може да бъде изменено когато след това с влязло в сила решение са изменени мерките досежно родителските права по отношение на децата и те се оставят на другия от бившите съпрузи за отглеждане и възпитание

Наследниците на съпруга, на когото са предоставени родителските права и който е починал след прекратяването на брака поради развод, не могат да предявят този иск срещу другия бивш съпруг. Този иск е ненаследим. Това е така, тъй като основание за определяне на по-голям дял от имуществото е обстоятелството, че ненавършилите пълнолетие деца са били предоставени за отглеждане от съда на единия родител. След смъртта на този родител, упражняването на родителските права спрямо тези деца преминава върху преживелия родител.

ПРЕКРАТЯВАНЕ НА ИМУЩЕСТВЕНАТА ОБЩНОСТ ПО СЪДЕБЕН РЕД ПО ВРЕМЕ НА БРАКА

Съпружеската имуществена общност може да бъде прекратена по съдебен ред и през време на брака, ако важни причини налагат това. Такива причини могат да бъдат например: поведението на единия съпруг, което създава сериозна опасност за увреждане интересите на другия съпруг и децата от брака, изпадането на единия съпруг в недееспособност, невъзможността на кредиторите на единия съпруг да се удовлетворят от личното имущество на съпруга-длъжник във връзка с негови индивидуални задължения, необходимостта да се конфискува от подсъдим съпруг имущество и други.

Допустимо е в такива случаи съдът да прекрати съпружеската имуществена общност само по отношение на определена вещ, върху част от вещи или по отношение на всички общи притежания на съпрузите. Към коя от отделните възможности ще се пристъпи, се определя от причините, наложили прекратяването на съпружеската имуществена общност. Ако се касае до невъзможност кредиторите да се удовлетворят от индивидуалното имущество на длъжника – съпруг за негови задължения, несвързани със семейството, съдът може да прекрати имуществената общност върху конкретно имущество, ако то е достатъчно за удовлетворяване вземането на кредитора. Ако обаче, се касае за случаи на системно воден от единия съпруг разточителен живот, до разпиляване на общото имущество, съдът би могъл да прекрати съпружеската имуществена общност изцяло.

При прекратяването на съпружеската имуществена общност по време на брака, дяловете на съпрузите са равни. Не е предвидена възможност по закон да се претендира по-голям дял от общото имущество поради наличие на по-голям принос в придобиването му.

Не е допустимо съпружеската имуществена общност в този случай да се прекрати чрез съдебна спогодба между страните.

След като съдът прекрати съпружеската имуществена общност по време на брака, като установи, че важни причини налагат това, вещите остават в обикновена съсобственост между съпрузите като всеки притежава идеална част от тях. За да се прекрати тази съсобственост, може да се предяви иск за делба между съпрузите. Искът за делба може да се предяви обаче едва след влизане в сила на решението за прекратяване на съпружеската имуществена общност по време на брака, когато се установи, че важни причини налагат това.

КАКВО СЕ СЛУЧВА С ФИРМИТЕ ПРИ РАЗВОД

Съпружеската имуществена общност не включва в себе си правата, които имат съпрузите, произтичащи от участието им в каквито и да било търговски дружества. Тези права са лични и не могат да бъдат прехвърляни, без съгласието на останалите съдружници, когато става въпрос за дружества с ограничена отговорност, СД.

Възможно е обаче другият съпруг да ма принос в придобиването на тези права от другия съпруг, но този принос подлежи на доказване, а не се предполага. Може да се предяви иск за част от стойността на дяловото участие, като дългът на съпругът, който не е участник в дружеството се определя от приноса му към вноската, а стойността на дяловото участие – към момента на придобиването.

Акциите, независимо от техния вид също не са съпружеска имуществена общност. Те са лична собственост на техния титуляр, съответно на държателя им. Участието с акции в АД е без оглед личността на акционера. С оглед естеството на правата, които материализира акцията, съпругът, който не е титуляр не може да претендира дял от акция или отделни права по нея, а само част от нейната стойност, като делът му също се определя от приноса в придобиването ѝ, а стойността на акцията-към момента на определянето ѝ.

ЗАКОНОВ РЕЖИМ НА РАЗДЕЛНОСТ

Имуществена разделност

По-горе ставаше въпрос за въпроси, касаещи права върху вещи - съпругеска имуществена общност - / Вещните права, придобити по време на брака , в резултат на съвместен принос, принадлежи общо на двамата съпрузи, независимо от това на чие име са придобити/.

Законът обаче познава в друг режим относно правата, придобити по време на брака. Това е имуществената разделност, а тя гласи, че правата, придобити от всеки от съпрузите по време на брака, са негово лично притежание.

При имуществена разделност с прекратяване на брака по исков ред всеки съпруг има право да получи част от стойността на придобитото от другия по време на брака, доколкото е допринесъл с труд, със средствата си, с грижа за децата, с работа в домакинството или по друг начин.

И при имуществената разделност съществуват ограничения във връзка с разпореждането със семейното жилище. Действията на разпореждане със семейното жилище - лична собственост на единия съпруг, се извършват със съгласието на другия, ако двамата съпрузи нямат друго жилище - обща собственост или лична собственост на всеки един от тях. Когато липсва съгласие, разпореждането се извършва с разрешение на районния съдия, ако се установи, че не е във вреда на ненавършилите пълнолетие деца и на семейството.

При имуществената разделност когато единият съпруг е предоставил на другия своя вещ за ползване, при липса на противна уговорка ползващият дължи само плодовете, които са налице към датата на писменото им поискване.

При имуществената разделност разходите за задоволяване на нуждите на семейството се поемат от двамата съпрузи.

За задължения, поети за текущите нужди на семейството, съпрузите отговарят солидарно.

Съпрузите могат да уредят помежду си имуществените отношения по време на брака и в случай на неговото прекратяване чрез брачен договор.

БРАЧЕН ДОГОВОР

Сравнително отскоро в нашето законодателство се **въведе брачният договор**. Все повече двойки решават да сключат такива договори, което считам за уместно, тъй като брачните отношения предполагат да се развиват в дълъг период от време, през който е възможно много неща от живота на двамата съпрузи да се променят и е добре отначало да има яснота по основни въпроси, свързани с имуществените отношения на съпрузите по време на брака и при евентуално негово прекратяване при развод.

Има някои неща, които е добре да се знаят при сключване на брачен договор. На първо място следва да се има предвид, че с брачен договор могат да се уредят само **имуществени отношения**. Предмет на брачен договор не могат да бъдат права и задължения, които имат личен характер или противоречат на принципите, уреждащи личните отношения между съпрузите по закон. Така например не може в брачен договор да се впише, че само съпругът ще осигурява издръжката на семейството, а жената да работи, а ще гледа децата. Ако все пак такава уговорка бъде записана, то тя няма да породи действие, тъй като е нищожна /противоречи на правото на труд и избор на професия по закон/.

На следващо място следва да се има предвид, че брачен договор може да се сключи **както преди брака, така и по време на брака**. Ако бъде сключен брачен договор преди да бъде сключен брак, то договорът ще произведе действие от сключването на брака. В този случай действието на договора е поставено под условие – ако бракът бъде сключен. Ако се установи, че брак не може да бъде сключен /например установи се роднинска връзка между съпрузите, която е пречка за сключването на брак - то този договор никога няма да произведе действие.

Брачният договор поражда действие от момента на сключване на брака, а когато е сключен по време на брака - **от деня на сключване на договора или от друга дата, определена в него**. Тази друга дата, посочена от

страните може да бъде в бъдеще или в минало време. Ако обаче страните посочат дата в миналото, считано от която приемат, че договорът произвежда действие между тях, то и в този случай с договора не могат да се засягат права, придобити от трети лица преди сключването му.

С брачния договор се уреждат имуществени отношения между страните. **Могат да уреждат права върху недвижими имоти**, както по отношение на имоти, придобити преди брака, така и по отношение на имоти, придобити по време на брака. Не може обаче имот, придобит преди брака на името на единия съпруг, да стане съпружеска имуществена общност.

Страните обаче могат да договорят например следното: имот, лична собственост на единия съпруг, да стане изключителна собственост на другия съпруг.

Страните могат да се споразумеят имот, придобит по време на брака, да стане изключителна собственост на единия съпруг. В този случай следва да се има предвид, че не могат да бъдат накърнени права на трети лица, придобити преди сключването на договора.

Страните могат да се споразумеят, че имотите, придобити в едно населено място или район – стават собственост на единия съпруг, а имотите, придобити в друг район – собственост на другия съпруг. Могат да се договарят и най-различни други критерии, по които да се определя кои имот, чия собственост става.

С брачния договор могат да се уредят начините на управление и разпореждане с имуществото, включително и със семейното жилище;

Предмет на брачния договор са и въпросите, свързани с участието на страните в **разходите и задълженията** на семейството;

Предмет на договора могат да бъдат **имуществените последици за страните при развод**. Страните могат да се споразумеят относно някои или всички основни последици от прекратяването на брака /кой ще

упражнява родителските права по отношение на ненавършилите пълнолетие деца; режим на лични отношения между другия родител и децата, кой ще ползва семейното жилище след прекратяването на брака, размер на издръжката за децата и между съпрузите, фамилно име на съпрузите след прекратяването на брака; /

С брачен договор може да се **уреди издръжката** на съпрузите по време на брака, както и при развод, като тук следва да се има предвид, че издръжка на съпруг или на бивш съпруг се дължи само ако последният е нетрудоспособен и не може да се издържа от доходите и от имуществото си.

За неуредените с брачния договор имуществени отношения се прилага законовият режим на общност /всичко придобито по време на брака чрез съвместен принос, се смята за съпругеска имуществена общност/.

Брачният договор се сключва лично от страните в писмена форма с нотариална заверка на съдържанието и на подписите. Брачният договор, с който се прехвърля право на собственост или се учредява или прехвърля друго вещно право върху недвижим имот, се заверява от нотариус, в чийто район се намира имотът. Когато имотите, предмет на договора, се намират в районите на действие на различни нотариуси, нотариалното удостоверяване се извършва от нотариус в един от тези райони по избор на страните.

Договорът, с който се прехвърля право на собственост или се учредява или прехвърля друго вещно право върху недвижим имот, има прехвърлително действие и се вписва в имотния регистър в деня на нотариалното удостоверяване, когато е сключен по време на брака. Когато договорът е сключен преди встъпването в брак, той се представя за вписване от нотариуса в деня на получаване от него на удостоверението за сключване на граждански брак.

Когато брачният договор е сключен по време на брака, за неговото сключване се прави отбелязване в акта за сключване на граждански брак и договорът се регистрира в Агенцията по вписвания.

Брачният договор може да се прекрати, както на основанията на които може да се прекрати всеки друг договор, така и на някои специфични основания, предвид неговия характер.

На първо място договорът винаги може да се прекрати по взаимно съгласие на страните. В този случай страните могат да изберат законов режим или да сключат нов договор, а ако не предприемат нищо- прилага се законовият режим на общността;

Брачният договор може да бъде прекратен и по съдебен ред - по иск на единия съпруг при съществена промяна на обстоятелствата при които договорът е бил сключен, ако постигнатите договорки сериозно застрашават интересите на съпруга и/или на ненавършилите пълнолетие деца.

Брачният договор се прекратява и при прекратяването на брака, освен клаузите, които уреждат последиците от прекратяването и са предназначени да действат и след него.

Брачният договор може да бъде развален по съдебен ред, при виновно неизпълнение на задълженията на едната страна. Развалянето може да бъде и частично и има действие само за в бъдеще.

Ако встъпващите в брак са избрали режим на имуществените си отношения, те представят обща декларация с нотариална заверка на подписите за избрания режим. Ако е сключен брачен договор, те представят удостоверение от нотариуса относно датата на договора и регистрационния му номер, както и номера, под който нотариусът е вписан в регистъра на Нотариалната камара и района му на действие.

Брачните договори и приложимият законов режим се регистрират в централен електронен регистър към Агенцията по вписванията. Регистърът е публичен.

Регистрацията се извършва служебно въз основа на уведомление от общината или кметството, в чийто регистър по гражданско състояние се съхранява актът за сключен граждански брак. Уведомлението се изпраща незабавно до териториалното звено на Агенцията по вписванията по седалището на съответния окръжен съд, в района на който се намира общината.

Промяната на законовия режим, изменението и прекратяването на брачния договор се отбелязват в акта за сключване на граждански брак и се регистрират по същия ред, посочен по-горе.

ЗАЩИТА СРЕЩУ ДОМАШНО НАСИЛИЕ

В много случаи отношенията между съпрузите са изключително влошени и се стига до физически и психически тормоз от страна на единия по отношение на другия съпруг. В тези случаи, пострадалият може да потърси правата си, уредени в Закона за защита от домашно насилие. За домашно насилие, съгласно закона, се счита всеки акт на физическо, психическо, сексуално, емоционално или икономическо насилие, както и опитът за такова насилие, а също така и принудителното ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права, извършени спрямо лица, които се намират в родствена връзка, които са или са били в семейна връзка или във фактическо съпружеско съжителство.

За психическо и емоционално насилие върху дете се смята и всяко домашно насилие, извършено в негово присъствие.

Защита от домашно насилие може да търси всяко лице, което е пострадало от домашно насилие, извършено от: съпруг или бивш съпруг; лице, с което е живяло или живее на съпружески начала, лице, от което има дете; възходящ; низходящ; лице, с което се намира в родство по съребрена линия до четвърта степен включително; лице, с което се намира или е било в родство по сватовство до трета степен включително; настойник, попечител или приеман родител; възходящ или низходящ на лицето, с което се намира във фактическо съпружеско съжителство; лице, с което родителят се намира или е бил във фактическо съпружеско съжителство.

Молбата за защита от домашно насилие може да се подаде от пострадалото лице, ако е навършило 14-годишна възраст; от брат, сестра или лице, което е в родство по права линия с пострадалото лице; от настойника или попечителя на пострадалото лице; от директора на дирекция "Социално подпомагане", когато пострадалото лице е непълнолетно, поставено е под запрещение или е с увреждания.

Молбата следва да се подаде най-късно в едномесечен срок от извършването на акта на домашно насилие. Молбата се подава до районния съд по постоянен или настоящ адрес на пострадалото лице. Препис от същата се връчва на насрещната страна, заедно с призоваването за разглеждане на молбата в открито заседание.

Особеното при случаите на домашно насилие, е че актовете на насилие в преобладаващия брой от случаи се извършват, в семейна среда, поради което обикновено няма свидетели - преки очевидци на случилото се, чрез показанията на които да може да се докаже по несъмнен начин какво точно е станало, поради което законодателят е предвидил особен начин за доказване на извършителството на домашно насилие.

На първо място законът предвижда, че доказването на насилието може да стане с всички доказателствени средства, предвидени в действащото законодателство, но освен това е предвидил и възможност акта на насилие да бъде установяван чрез декларация на пострадалото лице за извършеното спрямо него посегателство. Фактите, посочени в декларацията на пострадалото лице се считат за достоверни, а в тежест на лицето, което е посочено за извършител е да докаже, че тези обстоятелства не отговарят на истината. За да бъде годно доказателство обаче, декларацията трябва да отговоря на определени изисквания на закона. В същата е необходимо да се посочи датата и мястото на извършването на акта на домашно насилие, конкретните обстоятелства, причините и последиците, настъпили в резултат на домашното насилие.

За доказателства по делото се приемат и протоколите, докладите на органите на Социалните служби, на психолози и на специалисти, консултирали пострадалите лице.

Доказателства са и освидетелстващите съдебномедицински удостоверения, издадени на пострадалото лице, като чрез тях се установява не само настъпилите увреждания на пострадалия, но също така могат да се ползват за установяване на механизма на настъпване на увреждането.

Органите на МВР, от своя страна, са длъжни да представят преписи от заведени преписки при тях във връзка с постъпили жалби за домашно насилие, ако има такива.

След изясняването на правната и фактическата страна по спора, ако съдът счита, че е налице домашно насилие, издава заповед за защита от домашно насилие, в която се посочват конкретни действия от извършването, на които следва да се въздържа извършителят спрямо пострадалото лице. Тези мерки са различни в зависимост от конкретния случай и съответната необходимост от защита и могат да бъдат: задължаване на извършителя да се въздържа от извършване на домашно насилие; отстраняване на извършителя от съвместно обитаваното жилище за срока, определен от съда; забрана на извършителя да приближава пострадалото лице, жилището, местоработата и местата за социални контакти и отпих на пострадалото лице при условия и срок, определени от съда; мерки свързани с определяне местоживеенето на децата; задължаване на извършителя на насилието да посещава специализирани програми; насочване на пострадалите лица към програми за възстановяване.

Във всички случаи, когато съдът с решението си намери, че е налице акт на домашно насилие налага на извършителя и глоба в размер от 200 до 1000 лв.

В случаите когато съдът прецени, че молбата за защита, предявена пред него съдържа данни за пряка, непосредствена или последваща опасност за живота или здравето на пострадалото лице, съдът в закрито заседание, без призоваване на страните, издава заповед за незабавна защита в срок до 24 часа от получаването на молбата. В тези случаи със своя окончателен акт съдът издава заповед за защита или ако счита, че не е извършено домашно насилие обезсилва заповедта за незабавна защита.

Заповедта за защита подлежи на незабавно изпълнение и при необходимост се привежда в изпълнение чрез органите на полицията.

При неизпълнение на заповедта на съда, полицейският орган, констатира

нарушението, задържа нарушителя и уведомява незабавно органите на прокуратурата.

МЕДИАЦИЯ

При спорове от семеен характер, отнасящи се до прекратяването на брака или до упражняване на родителски права, все по-голямо приложение намира медиацията. Макар и не толкова нов институт на нашето право, медиацията все още не е добре позната. Медиацията обаче намира широко приложение в правото на страни от ЕС и тенденцията е у нас все повече спорове да се разрешават по този ред.

Медиацията е особено подходяща за разрешаването на спорове от семеен характер, както при вече образувани дела, така и преди да се стигне до съд. Когато спорът е отнесен за разглеждане по съдебен ред, съдиите задължително насочват страните към медиация.

Какво представлява медиацията.

Медиацията е извънсъдебен доброволен способ за уреждане на спорове. Специфичното е, че решенията във връзка с уреждането на спора се взимат от страните по него, а не е наложено от трето неучастващо в спора лице, както е например при разрешаването на конкретен спор по съдебен ред. Процедурата е особено е подходяща при семейни спорове, тъй като предлага много по-гъвкави решения за изход от конкретната ситуация отколкото и най-доброто решение, постановено от съд, тъй като страните сами определят параметрите на споразумението постигнато между тях и така то в най-пълна степен отговаря на техните потребности.

Медиация може да се приложи както по вече образувани дела по конкретен спор, така и когато конфликтът е вече назрял, но все още не се е стигнало до съд. Не е пречка при невъзможност за уреждане на спора чрез медиация, да се заведе дело за уреждане на спора по съдебен ред.

Медиацията е доброволен способ за уреждане на спора. Доброволното участие на всяка от страните трябва да е налице по време на цялата процедура. Във всеки един момент всяка от страните може да се откаже от

медиацията, без за нея да последват каквито и да било неблагоприятни последици.

Процедурата се води от медиатор, който не е страна по спора, не защитава интересите на едната или другата страна, което отличава процедурата в сравнение с воденето на преговори между страните, когато те са представлявани от адвокат.

Медиаторът само подпомага страните да достигнат до решение на спора. Медиаторът не налага свое решение, той подпомага страните сами да стигнат до такова.

Процедурата е бърза, защото до решение на спора може да се стигне и с една процедура по медиация, докато воденето на дела винаги изисква време.

Целта на процедурата е да се стигне до доброволно уреждане на спора. Невинаги страните постигат споразумение. Дори обаче до разрешаване на спора да не се стигне, процедурата се счита за успешна, ако е подпомогнала страните за изясняване на техните позиции в спора и ако те са стигнали до диалог.

Как протича процедурата по медиация

Страните, или една от тях се обръща към медиатор за започване на процедура по медиация.

Попълва се заявление за участие в процедурата, което съдържа данни за страните по спора и кратко описание на предмета на спора.

Определя се ден и час за среща за провеждане на процедурата.

Насрещната страна може да бъде поканена за участие в медиация, както от опонента си по спора, така и от медиатора. Поканата може да се направи чрез различни средства за уведомяване, което обикновено зависи от отношенията и желанията на страните. При явяване за провеждане на процедурата по медиация, страните заявяват желанието си за провеждането на процедурата.

Сключва се договор с медиатора. Медиаторът декларира своята неутралност и безпристрастност към спора. /В случай, че по една или друга

причина не може да остане безпристрастен, медиаторът трябва да прекрати участието си в процедурата/.

Пристъпва се към провеждане на процедурата. Всяка от страните излага своята гледна точка по спора. Целта е страната да изрази становището си в свободен разказ, без да бъде прекръствана от насрещната страна.

След изложението на двете страни може да се пристъпи към задаване на въпроси за изясняване на фактите по случая. Въпросите се задават чрез медиатора. Цели се да се запази добрият тон между страните.

С постигането на споразумение процедурата по медиация приключва.

Споразумението може да бъде устно, но може да бъде оформено и в писмена форма. С оглед доказване съдържанието на споразумението е по-добре то да бъде писмено. От своя страна писменото споразумение може да бъде с нотариално заверени подписи на страните, а може и да се внесе за утвърждаване от съда, което му придава изпълнителна сила и при неизпълнение на поетите задължения, все пак от значение за формата на споразумението е отношенията, които урежда.

Както беше отбелязано по-горе, процедурата по медиация се счита за успешна, дори и да не се е стигнало до споразумение за доброволно уреждане на спора било по някой спорни въпроси, било по всички такива, ако страните в хода на тази процедура са могли да проведат разговор помежду си и всяка от страните е могла да възприеме гледната точка по спора на своя опонент. Воденето на диалог се счита за изключително важно между страните, тъй като именно диалога е базата за намиране на изход от спора било чрез доброволното му уреждане, били чрез търсенето на други правни средства, в случай, че се установи, че доброволно разрешаване на спора не е възможно.

Заклучение:

Засегнатите въпроси в настоящата книга във връзка с прекратяването на брака, не са изчерпателно изброени. Във всеки конкретен случай биха могли да възникнат правни спорове от различен характер. Настоящата книга няма за цел и не замества правна консултация по правен казус.

Моят съвет е, ако сте в процес на взимане на решение за прекратяване на брак чрез развод или вече категорично сте решили че желаете да се разведете, да направите правна консултация по Вашия случай и да изясните за себе си какви биха били правните последици от прекратяването на брака, да изясните как биха се развили отношенията след прекратяването на брака във връзка с упражняването на родителските права по отношение на ненавършилите пълнолетие деца на страните, какво би се случило с имуществото на страните и изобщо да получите информацията относно всички въпроси, които Ви вълнуват във връзка с развода.

*

Ако желаете да си запишете час за консултация при адвокат Константинова, може да се свържете с нея на телефони 02/851-12-20 и 0888-847-955.